

Hvězdářovo oko

V ROCE 1867 SE JINDŘICHOHRADECKÉMU KLEMPÍŘI IGNÁCI NUŠLOVI NARODIL SYN FRANTIŠEK. PO ABSOLVOVÁNÍ ZDEJŠÍHO GYMNÁZIA POKRAČOVAL NA UNIVERZITĚ V PRAZE. STAL SE PROFESOREM MATEMATIKY, FYZIKY, ASTRONOMIE, PRVNÍM ŘEDITELEM STÁTNÍ HVĚZDÁRNY V ONDŘEJOVĚ A PŘEDSEDOU ČESKÉ ASTRONOMICKÉ SPOLEČNOSTI.

FRANTIŠEK NUŠL.

DŮM NUŠLOVÝCH S PAMĚTNÍ
DESKOU VE SVATOJÁNSKÉ ULICI.

Vedle kaple sv. Mikuláše, která patří ke kostelu sv. Jana Křtitele, stojí malý úzký domek, přiléhající k městské hradbě. V jeho přízemí strávil dětství významný český astronom František Nušl. Roku 1879 začal studovat na zdejším gymnáziu a už v této době se projevoval jeho velký zájem o matematiku a přírodní vědy, rád řešil matematické a fyzikální úlohy. Během studia prodělal jakousi oční chorobu, v jejímž důsledku prý špatně viděl na jedno oko. To mu však nebránilo v tom, aby se začal zajímat o astronomii, k níž byl veden profesorem Steinhauserem. Se svým spolužákem Františkem Schöblem si dokonce po dlouhém šetření zakoupili malou čočku, která jim společně s rourou vyrobenou v klempířské dílně Nušlova otce a skla ze starých brýlí posloužila jako primitivní oko do vesmíru, jednoduchý dalekohled. Vyzkoušeli jej na věži Mikulášské kaple, odkud měl Nušlův otec klíče, protože tam jeho tovaryši občas chodívali zvonit. „*Tam v krkolomné posici na příčném trámě, přímo nad černou propastí vnitřku věže, namířili jsme náš dalekohled na hvězdnou oblohu. Jaká to byla radost, když jsme poprvé spatřili měsíčky Jupiterovy nebo náznaky Saturnových prstenu,*“ vzpomínal po letech generál Schöbl. František Nušl pokračoval ve studiu matematiky, fyziky a astronomie na pražské univerzitě a působil čtrnáct let jako středoškolský profesor v Hradci Králové a v Praze.

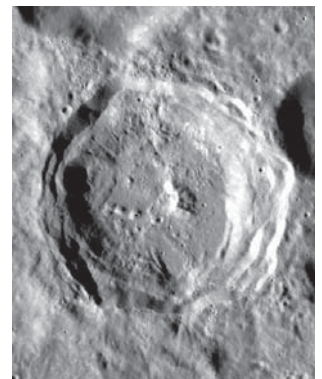
V Hradci Králové společně se spolužákem z gymnázia Bohuslavem Maškem, tamějším gymnaziálním profesorem fyziky a matematiky, prováděli různá astronomická měření se starým lodním sextantem ze školních sbírek. Františkovo oko tehdy hledělo do sextantu a on dostal nápad, jak měřit zeměpisné souřadnice jednoduchým mobilním přístrojem, jehož prototyp si sestrojil. Přístroj, který pro určování zeměpisné polohy využíval vlastností rtuťového zrcadla, dostal název cirkumzenitál. Výsledky svých měření, jež byly mnohem přesnější než se sextantem, publikoval v časopise Akademie věd, která ho podpořila v oblasti dokonalejšího technického řešení přístroje. Proto se setkal s majitelem pražské továrny na výrobu geodetických a měřicích přístrojů, Josefem Janem Fričem. Společně pracovali po dlouhá léta nejenom na zdokonalení cirkumzenitálu a dalších Nušlových přístrojů, ale též při budování Fričovy hvězdárny u Ondřejova, jejímž prvním ředitelem se stal právě František Nušl. Jeho oko nyní dohlédlo mnohem dál. Mezitím se výmluvný středoškolský profesor Nušl v roce 1905 habilitoval v astronomii na Karlově univerzitě a o čtyři roky později začal přednášet matematiku na České vysoké škole technické v Praze.

Láska k astronomii jej však neopustila, a byla to právě jeho posluchárna, v níž se v roce 1917 konala ustavující schůze České astronomické společnosti. Po vzniku samostatné republiky byla Františku Nušlovi svěřena správa dosavadní hvězdárny v pražském Klementinu, v roce 1922 se stal ředitelem Státní hvězdárny

FRANTIŠEK NUŠL A JOSEF JAN FRIČ PŘIKRÝVAJÍCÍ PŘÍSTROJ CIRKUMZENITÁL V AREÁLU ONDŘEJOVSKÉ HVĚZDÁRNY. PŘED NIMI SEDÍCI BOHUSLAV MAŠEK SE SEXTANTEM V RUCE, 1905. CIRKUMZENITÁL BYL AŽ DO OBJEVU RADAROVÉHO A DRUŽICOVÉHO ZAMĚŘOVÁNÍ NEJPŘESNĚJŠÍM MOBILNÍM PŘÍSTROJEM NA URČOVÁNÍ ZEMĚPISNÝCH SOUŘADNIC S PŘESNOSTÍ NA 30 METRŮ. SOUČASNÝ SYSTÉM GPS MÁ OBVYKLOU PŘESNOST 3 AŽ 10 METRŮ.

KOPULE ONDŘEJOVSKÉ HVĚZDÁRNY
V ROCE 1914.

KRÁTER NUŠL.

NUŠLOVA HVĚZDÁRNA
PŘI SLAVNOSTNÍM OTEVŘENÍ.

v Praze a také předsedou České astronomické společnosti. Funkci předsedy vykonával v letech 1922 až 1948 a zasloužil se např. o vybudování Štefánikovy hvězdárny na Petříně. Důležitým momentem jeho kariéry byl rok 1926, kdy byl jmenován profesorem astronomie na Karlově univerzitě. Zde přednášel dalších dvanáct let, až do svého odchodu do penze. V den desátého výročí vzniku samostatné republiky slavnostně daroval jeho dlouholetý přítel Josef Jan Frič svou hvězdárnu v Ondřejově československému státu. František Nušl byl po celý život neúnavným popularizátorem astronomie, učil, psal a rozličnými způsoby seznamoval veřejnost s touto vědou, nejen formou přednášek, ale i rozhlasových pořadů, neboť byl pověstný svými řečnickými a vysvětlovacími schopnostmi. Nezabýval se však jen teorií, ale také geometrickou optikou. Společně s Fričem neustále zdokonalovali cirkumzenitál, který v roce 1937 představili na světové výstavě v Paříži, kde získal velkou cenu, tedy Grand Prix.

CIRKUMZENITÁL FRANTIŠKA NUŠLA
A JOSEFA JANA FRIČE
Z ROKU 1922.

Do svého rodného města František Nušl rád zavítal, pravidelně zde spoluorganizoval abiturientské sjezdy a také proslavil několik přednášek. V roce 1938 byl zvolen jeho čestným občanem a ve stejném roce začala Česká astronomická společnost udělovat tzv. Nušlovu cenu. Oči Františka Nušla se navždy zavřely na podzim roku 1951, ale zájem veřejnosti o astronomii nepohasl. O dva roky později vznikl v Jindřichově Hradci astronomický kroužek a v roce 1961 byla slavnostně otevřena jindřichohradecká hvězdárna. Nese jméno Františka Nušla, stejně jako kráter na odvrácené straně měsíce, planetka číslo 3424, ulice v Praze, Jindřichově Hradci a Ondřejově. V novém tisíciletí prošla jindřichohradecká hvězdárna rozsáhlou rekonstrukcí, během níž bylo přistavěno planetárium, vystavěna druhá kopule a zvětšena hlavní. Hvězdářovo oko tak stále hledí do vesmíru a plní jeho životní poslání, prohlubovat zájem široké veřejnosti o astronomii.

HVĚZDÁRNA A PLANETÁRIUM
PROF. FRANTIŠKA NUŠLA
PO REKONSTRUKCI.

